

Юлія Петрівна Тараненко,
науково-педагогічний працівник
кафедри мистецьких дисциплін
та методик їх навчання
Бердянського державного
педагогічного університету
м. Бердянськ, Україна

УДК 378 : 317.134: 793.3

ПРОБЛЕМА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ХОРЕОГРАФІЇ ДО РОЗВИТКУ ХУДОЖНЬО-ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ МОЛОДШИХ КЛАСІВ У ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

В статті автор пропонує аналіз психолого-педагогічних основ дослідження проблеми підготовки майбутніх учителів хореографії до розвитку художньо-творчих здібностей молодших школярів. Досліджуються дисертаційні роботи останніх років по хореографічній підготовці та розвитку творчих здібностей.

Ключевые слова: *підготовка майбутнього вчителя хореографії, художньо-творчі здібності молодших школярів, професійна освіта.*

In this article the author offers analysis of psychological and pedagogical principles of research of the problem of training future choreography teachers to develop artistic and creative abilities of younger pupils. We investigate dissertations of past years about choreographic training and development of creative abilities.

Key words: *training of future choreography teacher, art and creativity of younger pupils, vocational education.*

Формування нових цілей і цінностей у системі вищої педагогічної освіти, орієнтованих на поглиблення загальнокультурного та творчого розвитку майбутніх учителів, розглядається наразі як засіб підвищення ефективності навчання та виховання сучасного фахівця. Зокрема, під час підготовки майбутніх учителів хореографії є важливим набуття такого особистісно-професійного досвіду, що має спрямовуватися у площину розвитку художньо-творчих здібностей учнів молодших класів.

Хореографічне мистецтво в умовах сьогодення набуло статусу соціально-педагогічного чинника, засобу формування у підростаючого покоління естетичної культури та креативних здібностей, гармонійного фізичного та духовного розвитку, соціалізації особистості. Проте дослідження здатності молодих учителів-хореографів самостійно здійснювати професійну діяльність свідчить про їх недостатню готовність ураховувати художньо-творчі здібності, розвивати креативні можливості учнів молодшого шкільного віку.

Особливості підготовки вчителя до розвитку творчої особистості учня та творчої професійної діяльності проаналізували у наукових працях Ю. Азаров, В. Загвязинський, В. Кан-Калик, Ю. Кулюткін, М. Нікандров, М. Поташник, С. Сисоєва, Р. Скульський, Г. Сухобська та інші.

Концептуальні основи розвитку художньо-творчого потенціалу студентів розкрито у дослідженнях Е. Абдуліна, А. Козира, Г. Падалки, О. Рудницької та інші. Проблему розвитку творчих здібностей студентів вивчали О. Кайдановська, І. Спінул, М. Стась та інші.

Особливості формування художньо-творчих здібностей учнів досліджували І. Алексеєва, Л. Виготський, В. Зінченко, В. Крутецький, В. Кузін, О. Отич, М. Ростовський, Н. Шабанова та інші.

В останні часи проблема хореографічної підготовки майбутніх учителів виступає спеціальним об'єктом досліджень Л. Андрощук, Т. Благової, О. Бурлі, С. Забрєдовського, М. Рожко, І. Радченко, Т. Сердюк, О. Таранцевої, О. Філімонової та інших.

Мета статті – розкрити проблему підготовки майбутніх учителів хореографії до розвитку художньо-творчих здібностей дітей на основі аналізу психолого-педагогічної літератури.

Сучасним ЗНЗ потрібні вчителі, які уособлюють яскраву творчу індивідуальність, здатні забезпечити максимальну реалізацію творчого потенціалу учня, такий напрям розвитку передусім має відрізнити вчителів мистецьких дисциплін, зокрема хореографії.

Серед перших праць навчання хореографічному мистецтву необхідно зазначити працю Ж. Новера «Листи про танець», де акцентується увага на тому, що хореограф повинен із великою старанністю вивчати історію, міфологію, стародавні поетичні твори тарізнні науки. Отже, педагог-балетмейстер має бути високоосвіченою творчою людиною [10].

Р. Захаров зазначав, що вчитель хореографії повинен володіти уважним поглядом, здатністю бачити недоліки у виконанні рухів кожного з учнів у класі, знати анатомію, вміти дати поради, які м'язи потрібно ввести у роботу в тому чи іншому танцювальному русі. На його думку, музикальність та художній смак педагога мають значущість у творчому вихованні учнів [6].

Справедливою видається позиція Є. Валукіна щодо рівня освіти, виховання та культури сучасного педагога-хореографа, від якого залежатимуть уміння сучасного учня майстерно застосовувати теоретичні та практичні досягнення хореографічної науки [4].

Як зазначив Л. Бондаренко, педагоги-хореографи мають пам'ятати, що «здійснення завдань, поставлених перед українською хореографією, безпосередньо залежить від змісту і методики навчального процесу» [2].

Зауважимо, що на сучасному етапі розвитку професійної освіти проблема хореографічної підготовки майбутніх учителів виступає об'єктом спеціальних досліджень у працях Л. Андрощук, Т. Благової, О. Бурлі, С. Забрєдовського, М. Рожко, І. Радченко, Т. Сердюк, О. Таранцевої, О. Філімонової та інших.

Т. Благова акцентувала увагу на тому, що залучення майбутніх учителів до хореографічної діяльності в системі педагогічної освіти «зумовлювалося посиленням уваги до мистецтва хореографії в системі шкільництва. Впровадження у навчальні плани шкільної освіти дисциплін хореографічного спрямування (гімнастики, ритмопластики, рухливих ігор, танців) визначало необхідність відповідної підготовки вчителів у цій сфері. Окрім того, хореографія була представлена у системі позааудиторної, студійної роботи в інститутах народної освіти з метою підвищення професійного рівня майбутніх учителів, формування їх загальнопедагогічних та прикладних умінь, педагогічної майстерності, креативних здібностей» [3].

Проблему формування фахових умінь майбутніх учителів хореографії засобами українського танцю розкрито в дослідженні О. Таранцевої. Вона визначає формування хореографічних умінь майбутнього вчителя, як процес створення сприятливих умов для такої професійної підготовки вчителя, що забезпечує розвиток особистісних якостей та професійних умінь.

У свою чергу ці вміння сприяють педагогічній пошуково-перетворювальній діяльності, результатом якої є подальший професійний розвиток та саморозвиток учителя. О. Таранцева вважає, що опанування українським народно-сценічним танцем сприяє: формуванню психолого-педагогічних та хореографічних умінь (володіння методикою виконання хореографічних композицій та власним стилем виконання); проведенню уроків українського народно-сценічного танцю та створенню хореографічних танцювальних композицій; організації міжособистісних контактів і педагогічної взаємодії у процесі створення дитячого хореографічного колективу; постановці українських народно-сценічних танців для організації позакласної діяльності [14].

Творчий комунікативний процес майбутнього вчителя мистецького напряму буде неповним, стверджує М. Рожко, якщо він недостатньо володіє невербальними засобами спілкування, пластичною культурою. Дослідниця зазначила, що пластична культура педагога – це особливий показник його професійності, що синтезує перцептивні (сприймання), комунікативні (спілкування) та інтерактивні (взаємодія) методи педагогічної діяльності та детермінується його ціннісними орієнтаціями та установками [11].

На важливості володіння неповторним індивідуальним стилем діяльності майбутнього вчителя хореографії наголосила Л. Андрощук. За її визначенням, хореографічний стиль – це самореалізація вчителя хореографії в певному напрямі танцювального мистецтва, що виражається в неповторній манері проведення занять, особливостях творчо-постановчої діяльності та підготовці учнів до майбутньої професійної діяльності. Дослідницею розроблено модель формування індивідуального стилю діяльності майбутнього вчителя хореографії, і пропонується використовувати її у навчальному процесі вищих педагогічних навчальних закладів при викладанні дисциплін «Мистецтво балетмейстера», «Композиція та постановка танцю», «Теорія та методика роботи з самодіяльним хореографічним колективом», «Постановка концертних номерів», «Історія хореографічного мистецтва», «Теорія та методика сучасного танцю» [1].

Т. Сердюк у дисертаційному дослідженні зосередила увагу на організаційно-методичному забезпеченні формування художньо-естетичного досвіду майбутніх учителів хореографії у процесі їх професійної підготовки у вищих навчальних педагогічних закладах, заснованих на взаємодії методів мультимедійного навчання, синтетичної драматизації та опорно-методичних карт постановочної діяльності. Також дослідниця конкретизує сутність, зміст і компонентну структуру художньо-естетичного досвіду студентів-хореографів, що полягає у взаємодії когнітивної, аксіологічної та праксеологічної складових у процесі художньо-естетичної діяльності особистості [13].

О. Філімонова стверджує, що структура та зміст професійної компетентності майбутнього хореографа визначається специфікою його хореографічної діяльності, а «приналежність до сценічності визначається

нестандартністю професійної підготовки студента-хореографа у ВНЗ культури й мистецтва. Зміст професійної хореографічної освіти зводиться не тільки до наукових знань, а містить емоційно-образний світ мистецтва, історичні традиції й сучасні інновації, ціннісні орієнтації й відносини, особистісні творчі прояви й сукупність видів хореографічної діяльності» [13].

У процесі аналізу сучасних дисертаційних досліджень виявлено, що вивченню проблеми підготовки майбутніх учителів хореографії до розвитку художньо-творчих здібностей учнів молодших класів приділялося недостатньо уваги. Тому ми вважаємо за необхідне розглянути наукові праці І. Габеркорн, К. Горчинської, А. Іванчука, Л. Ізотової, Ю. Криворучко, Н. Маліннікової, В. Мороз, А. Семенової, З. Сироти та ін., в яких досліджено проблеми підготовки майбутніх учителів до розвитку творчих здібностей учнів.

У цьому контексті звертають нашу увагу результати дослідження А. Семенової щодо підготовки студентів до професійної діяльності вчителя з розвитку творчих здібностей старшокласників на уроках природничо-математичного циклу. Така підготовка студентів складається з трьох модулів. *Теоретичний* модуль спрямовано на оволодіння студентами необхідним обсягом знань та сукупністю відповідних умінь щодо засвоєння видів професійної діяльності, орієнтованої на розвиток творчих здібностей учнів. *Практично-репродуктивний* і *розвивальний* модулі передбачають уміння використовувати методи активного навчання та педагогічного управління творчою діяльністю школярів [12].

Л. Ізотова визначає наявність творчості в учнів молодших класів під час навчальної діяльності як процес створення ними нового продукту з опорою на знання, вміння та навички, в результаті чого учень отримує новий підхід до виконання завдання. Дослідниця зазначає, що ефективність професійної підготовки майбутніх учителів до розвитку творчих можливостей учнів молодших класів залежить від мети та змісту системи навчання в педагогічному ВНЗ у процесі вивчення предметів математичного циклу. Система підготовки майбутніх учителів початкових класів до розвитку творчих можливостей молодших учнів передбачає внутрішню активність студентів стосовно спеціально організованого процесу, що формує основи їх творчості та здійснює підготовку до розвитку творчих можливостей учнів. Ця система є компонентом загальної системи професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя та містить цілі, зміст, форми, методи і засоби її організації, а також має певну цілісність. Це надає студентам можливість реалізувати себе у творчій діяльності, актуалізувати творчі здібності при створенні відповідних умов, здійснити ефективне управління процесом підготовки майбутніх учителів до розвитку творчих можливостей учнів молодших класів [7].

В. Мороз визначає педагогічні умови підготовки майбутніх учителів до розвитку творчого потенціалу молодших учнів на уроках музики, зараховуючи до них:

- розробку та структурування змісту музично-творчої діяльності у взаємодії з іншими видами мистецтва;
- добір організаційних форм підготовки майбутніх учителів до їх музично-творчого розвитку;
- методичне забезпечення реалізації змісту як сукупності засобів комплексного впливу на розвиток творчого потенціалу особистості;
- створення предметно-розвивального середовища як педагогічно доцільного унаочнення, необхідного для повноцінної реалізації змісту музично-творчої діяльності.

Дослідниця зазначає, що підготовка майбутніх учителів до розвитку творчого потенціалу молодших учнів на уроках музики є ефективною, якщо її педагогічна стратегія розвивається у напрямі «від дитини – до мистецтва». Розширення «емоційного поля» майбутніх учителів відбувається поетапно у такій послідовності: когнітивний, сенситивний, креативний етапи, а розширення «емоційного поля» учнів у протилежному напрямі – від креативного етапу через сенситивний до когнітивного [9].

Сутність готовності майбутнього вчителя до розвитку художньо-творчих здібностей учнів молодших класів Ю. Криворучко розглядає як цілісне, стійке особистісне утворення, до структури якого входять особистісно-мотиваційний, змістово-процесуальний та оцінно-рефлексивний компоненти, що дозволяє організувати їх навчальну діяльність, спрямовану на розвиток художньо-творчих здібностей. Особистісно-мотиваційний компонент виявляється у мотиваційній спрямованості студентів на розвиток художньо-творчих здібностей молодших учнів; змістово-процесуальний – як знання психолого-педагогічних і методичних особливостей розвитку художньо-творчих здібностей учнів початкової школи та вміння здійснювати педагогічне керівництво їх розвитком на уроках образотворчого мистецтва; оцінно-рефлексивний – у вмінні оцінювати навчальні досягнення учнів та здійснювати рефлексію у процесі образотворчої діяльності молодших учнів [8]. Дослідницею розроблено систему поетапного формування готовності майбутнього вчителя до розвитку художньо-творчих здібностей молодших учнів, що містить внесення доповнень до змісту психолого-педагогічних дисциплін, методик викладання навчальних предметів початкової школи, педагогічної практики, а також створено програму спекурсу «Розвиток художньо-творчих здібностей молодших школярів» і методичні рекомендації щодо її реалізації на уроках образотворчого мистецтва у початковій школі [8].

У своєму дисертаційному дослідженні І. Габеркорн визначає педагогічні умови розвитку творчих здібностей молодших учнів майбутніми учителями.

До них автор зараховує: створення у класі психологічно сприятливої атмосфери для творчої діяльності учнів; застосування у навчально-виховному процесі початкової школи спеціальних творчих завдань та задач; системне використання вчителем інтерактивних методів і дидактичних ігор, пошукових, проблемних і дослідницьких методів навчання; комбінування на уроках фронтальних, групових та індивідуальних форм діяльності.

Дослідниця доводить, що результатом і показником якості професійної підготовки є формування готовності майбутніх учителів початкових класів до розвитку творчих здібностей молодших учнів. Така готовність, на її думку, – це складова загальної професійно-педагогічної готовності майбутнього вчителя, що характеризується наявністю цільової установки, мотивації до їх творчого розвитку та необхідних знань, умінь та навичок. Означений вид готовності не лише проявляється, а й формується та розвивається під час професійно-педагогічної діяльності майбутнього вчителя початкової школи [5].

Таким чином, молодший шкільний вік – сенситивний період розвитку художньо-творчих здібностей учнів, оскільки є періодом бурхливих процесів перетворення фізіологічних і психічних властивостей особистості. Учитель хореографії, як наставник творчої професії, краще може вплинути на ці процеси на заняттях із мистецтва танцю.

Підсумовуючи необхідно зазначити, що аналіз проблеми підготовки майбутнього вчителя хореографії до розвитку художньо-творчих здібностей учнів молодших класів свідчить про те, що подібних наукових праць у педагогічній науці нам не відомо. Хоча на сучасному етапі розвитку професійної освіти вчені активно вивчають питання підготовки майбутнього вчителя початкової школи до розвитку художньо-творчих здібностей молодших учнів у процесі навчання математики, праці, образотворчого мистецтва, музики тощо.

Ми вбачаємо подальшим завданням дослідити проблему підготовки майбутніх учителів хореографії у ВНЗ до розвитку художньо-творчих здібностей учнів молодших класів.

Використані літературні джерела

1. *Андрощук Л. М.* Формування індивідуального стилю діяльності майбутнього вчителя хореографії: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Л. М. Андрощук. – Умань, 2009. – 200 с.
2. *Бондаренко Л.* Методика хореографічної роботи в школі / Л. Бондаренко. – К.: Музична Україна, 1974. – 52 с.

3. *Благова Т. О.* Хореографічна підготовка вчителя у системі вищих педагогічних навчальних закладів в Україні 20-х рр. XX ст. / Т. О. Благова // Витоки педагогічної майстерності: Зб. наук. пр. – Полтава, 2011. – С. 65–70.

4. *Валукин Е. П.* Мужской классический танец: Учеб. пособ. / Е. П. Валукин. – М.: ГИТИС им. А. В. Луначарского. – 1987. – 103 с.

5. *Габеркорн І. І.* Підготовка майбутніх учителів початкових класів до розвитку творчих здібностей молодших школярів у процесі навчання: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / І. І. Габеркорн. – Ялта, 2013. – 250 с.

6. *Захаров Р.* Слово о танце / Р. Захаров. – М.: Молодая гвардия, 1971. – 160 с.

7. *Ізотова Л. В.* Підготовка майбутніх учителів початкових класів до розвитку творчих можливостей молодших школярів у процесі навчання математики: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Л. В. Ізотова. – К., 2004. – 236 с.

8. *Криворучко Ю. М.* Формування готовності майбутнього вчителя до розвитку художньо-творчих здібностей молодших школярів: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Ю. М. Криворучко. – Ч., 2010. – 247 с.

9. *Мороз В. В.* Підготовка майбутнього вчителя до розвитку творчого потенціалу молодших школярів на уроках музики: Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кан. пед. наук: 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / В. В. Мороз. – К., 2009. – 22 с.

10. *Новерр Ж. Ж.* Письма о танце и балетах / Новерр Ж. Ж. – Л. – М.: Искусство, 1965. – 376 с.

11. *Рожко М. М.* Формування пластичної культури студентів мистецьких факультетів педагогічних університетів: Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кан. пед. наук: 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / М. М. Рожко. – К., 2006. – 22 с.

12. *Семенова А. В.* Професійна діяльність учителя з розвитку творчих здібностей старшокласників на уроках природничо-математичного циклу: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / А. В. Семенова. – Одеса, 2001. – 288 с.

13. *Сердюк Т. І.* Формування художньо-естетичного досвіду майбутніх учителів хореографії: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Т. І. Сердюк. – К., 2009. – 252 с.

14. *Таранцева О. О.* Формування фахових умінь майбутніх учителів хореографії засобами українського народного танцю: Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кан. пед. наук: 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / О. О. Таранцева. – К., 2002. – 22 с.